

การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษา
ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์*

MENTAL HEALTH PROMOTION MANAGEMENT FOR TEACHERS AND
EDUCATIONAL PERSONNEL BURIRAM PROVINCIAL SPECIAL
EDUCATION CENTER

ทชภณ มัยรัตน์¹, สมักร ไวยขุนทด² และ สุวิจักขณ์ มั่นสารนียธรรม³

Thachapol Maiyarat¹, Samak Waikhuntod² and Suvijjuk Mansaraneeyatham³

¹⁻³วิทยาลัยนครราชสีมา

¹⁻³Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: Tonmoke9099@gmail.com

วันที่รับบทความ : 17 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2569

Received 17 April 2026; Revised 4 May 2026; Accepted 6 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ 2) เปรียบเทียบการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรตามความคิดเห็น ของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ 3) ศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสพการณ์กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ ปีการศึกษา 2568 จำนวน 108 คนกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน และสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling)

Citation:

* ทชภณ มัยรัตน์, สมักร ไวยขุนทด และ สุวิจักขณ์ มั่นสารนียธรรม. (2569). การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 904-921.

Thachapol Maiyarat, Samak Waikhuntod and Suvijjuk Mansaraneeyatham. (2026). Mental Health Promotion Management For Teachers And Educational Personnel Buriram Provincial Special Education Center.

Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 904-921.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 -1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .80 และการสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test)

ผลการวิจัย พบว่า

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอน มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และมีประสบการณ์ทำงานต่ำกว่า 10 ปี

2. การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร จำแนกตามตำแหน่งและประสบการณ์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนระดับการศึกษาพบความแตกต่างในด้านการประเมินและปรับปรุงที่ระดับ .05

3. แนวทางการส่งเสริมสุขภาพจิตควรมุ่งสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อสุขภาวะทางจิตใจ พร้อมระบบสนับสนุนและกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ในองค์กร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร

คำสำคัญ: การบริหาร, ส่งเสริมสุขภาพจิต, ครู, บุคลากรทางการศึกษา

Abstract

This research aims to 1) study the management of mental health promotion among teachers and personnel according to the opinions of personnel in special education centers in Buriram Province; 2) compare the management of mental health promotion among teachers and personnel according to the opinions of personnel in special education centers in Buriram Province; and 3) study approaches to promoting mental health management among teachers and educational personnel in special education centers in Buriram Province, categorized by position, educational level, and experience. The sample group used in this research consisted of 108 personnel at special education centers in Buriram Province during the 2025 academic year. The sample size was determined using the Krejcie-Morgan table and stratified random sampling was employed. The research instrument was a 5-level Likert scale questionnaire with

a content validity index between 0.80 and 1.00. The reliability coefficient of the entire questionnaire was .80, and for the interviews, the statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research findings revealed that:

1. The majority of respondents were teachers with a bachelor's degree and less than 10 years of work experience.
2. There were no statistically significant differences in the management of mental health promotion for teachers and personnel, categorized by position and experience. However, differences in evaluation and improvement were found at the .05 level based on educational level.
3. Guidelines for promoting mental health should focus on creating a work environment conducive to mental well-being, along with support systems and relationship-building activities within the organization, in order to improve the quality of life and work performance of personnel.

Keywords: Administration, Mental Health Promotion, Teachers, Educational Personnel

บทนำ

การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์ มีความคาดหวังสำคัญในการสร้างองค์ความรู้เชิงวิชาการและแนวทางปฏิบัติที่สามารถใช้ได้จริง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและสุขภาวะจิตใจของครูและบุคลากร ซึ่งทำงานภายใต้ความกดดันสูงจากการดูแลและพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ความต้องการหลักคือการพัฒนากระบวนการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เช่น การสร้างกลไกการสนับสนุนทางจิตใจ (กรมสุขภาพจิต.2563) การจัดอบรมพัฒนาทักษะการจัดการความเครียด การจัดสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อกูล และการส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือทั้งในระดับหน่วยงานและชุมชน ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น คือ สามารถนำไปขยายผลในหน่วยงานการศึกษาอื่น ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งจะทำให้ครูและบุคลากรมีพลังใจและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอย่างมี

ประสิทธิภาพ ยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนสำหรับเด็กพิเศษ และช่วยสร้างสังคมที่มีความเข้าใจ เห็นคุณค่า และร่วมมือกันพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทุกคนอย่างเท่าเทียม อันจะนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพและการขับเคลื่อนประเทศอย่างยั่งยืนในระยะยาว (กิตติคุณ สายเสมา และ วิมลรัตน์ ศรีสุพรรณ, 2564)

การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์ สอดคล้องกับนโยบายและทิศทางการพัฒนาประเทศด้านการศึกษา และคุณภาพชีวิตคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ที่ให้ความสำคัญกับ “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์” และการเสริมสร้างสุขภาวะกายและจิตใจ เพื่อให้คนไทยมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี อีกทั้งยังสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งกำหนดให้การจัดการศึกษามุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และคุณธรรม รวมทั้งการสร้างสิ่งแวดล้อมและระบบสนับสนุนที่ส่งเสริมสุขภาวะของครูและบุคลากรผู้ปฏิบัติงานทางการศึกษา นอกจากนี้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนในด้านคุณภาพชีวิต ความฉลาดทางอารมณ์ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งล้วนเชื่อมโยงกับการมีบุคลากรทางการศึกษาที่มีสุขภาพจิตดีและพร้อมปฏิบัติหน้าที่ ความต้องการสำคัญของงานวิจัยนี้จึงมุ่งสร้างรูปแบบการบริหารจัดการที่สนับสนุนสุขภาพจิตของครูและบุคลากรอย่างเป็นระบบและยั่งยืน อันจะช่วยให้เกิดผลเชิงบวกต่อคุณภาพการจัดการศึกษา โดยเฉพาะในศูนย์การศึกษาพิเศษที่ต้องการบุคลากรทางการศึกษาที่มีความเข้มแข็งทั้งด้านวิชาชีพและสุขภาพจิตอย่างยิ่ง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565; World Health Organization, 2020)

ปัจจุบันการดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพจิตในสถานศึกษาของประเทศไทย โดยเฉพาะในศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด มีความตื่นตัวและได้รับความสำคัญมากขึ้น สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่มุ่งเน้นการพัฒนาครู บุคลากร และผู้เรียนให้มีสุขภาวะกายและจิตใจที่สมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงสภาพจริงของครูและบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์ ยังพบปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ ภาระงานที่มากและซับซ้อน เนื่องจากต้องจัดการเรียนการสอนและการดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษในหลากหลายมิติ ทั้งด้านการเรียนรู้ พฤติกรรม และการบำบัดฟื้นฟู ส่งผลให้ครูเผชิญความเครียดและความกดดันสูง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565; UNESCO, 2021)

นอกจากนี้การสนับสนุนเชิงระบบด้านสุขภาพจิตยังไม่เป็นรูปธรรมเพียงพอ ขาดกลไกการดูแลเชิงป้องกันและการเยียวยาที่ต่อเนื่อง อีกทั้งการจัดอบรมหรือโครงการส่งเสริมสุขภาพจิตสำหรับครูและบุคลากร แม้จะมีบ้างเป็นครั้งคราว แต่ยังไม่เป็นระบบที่ยั่งยืน และขาดการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัญหาเชิงโครงสร้าง เช่น การขาดบุคลากรผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาการศึกษา หรือที่ปรึกษาด้านสุขภาพจิตในสถานศึกษา ทำให้การจัดการยังไม่ตอบสนองความต้องการจริงของครูและบุคลากรอย่างเต็มที่ ดังนั้น สภาพปัจจุบันสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการบริหารที่เป็นระบบ มีมาตรการส่งเสริมและป้องกันที่ชัดเจน รวมถึงสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนาสุขภาพจิต เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนในระยะยาว (กรมสุขภาพจิต, 2566; World Health Organization [WHO], 2022)

ครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดบุรีรัมย์ต้องเผชิญกับภาระงานที่ซับซ้อนและหลากหลาย ทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน การฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิเศษ ตลอดจนการจัดทำเอกสารทางการศึกษา ทำให้เกิดความเครียดและความกดดันสูง นอกจากนี้ ภายในเขตพื้นที่ยังประสบปัญหาขาดระบบการบริหารด้านสุขภาพจิตที่เป็นรูปธรรม ขาดบุคลากรผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาการศึกษาและที่ปรึกษาด้านสุขภาพจิต ส่งผลให้การดูแลครูและบุคลากรส่วนใหญ่ยังเป็นลักษณะเฉพาะกิจและขาดความต่อเนื่องการสนับสนุนเชิงนโยบายและงบประมาณ แม้มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพจิตเป็นระยะ (จิราภรณ์ วิริยะศิริ. 2561) แต่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการจริง อีกทั้งการสร้างบรรยากาศองค์กรที่เอื้อต่อสุขภาพจิตยังไม่ชัดเจน ส่งผลให้ครูบางส่วนมีภาวะหมดไฟ (Burnout) และแรงจูงใจในการทำงานลดลง

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดบุรีรัมย์ เนื่องจากเล็งเห็นว่าครูและบุคลากรกลุ่มนี้ต้องปฏิบัติงานภายใต้ภาระหน้าที่ที่ซับซ้อนและมีความกดดันสูง ทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การดูแลและบำบัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ตลอดจนภาระงานด้านเอกสารและการประสานงานต่าง ๆ การขาดระบบสนับสนุนสุขภาพจิตที่ชัดเจนและยั่งยืน ย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน รวมถึงคุณภาพการศึกษาโดยรวมของผู้เรียนในศูนย์การศึกษาพิเศษ การวิจัยครั้งนี้จึงมีความสำคัญในการค้นหารูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้จริง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนามาตรการส่งเสริมสุขภาพจิตที่เป็นระบบ ทั้งในระดับบุคคล ระดับองค์กร และระดับนโยบาย ผลที่ได้จาก

การวิจัยจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านการยกระดับคุณภาพชีวิตและสุขภาวะจิตใจของครูและบุคลากร ตลอดจนการสร้างความเข้มแข็งและความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ นอกจากนี้ งานวิจัยยังสามารถเป็นประโยชน์เชิงวิชาการในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านการบริหารจัดการสุขภาพจิตในบริบทสถานศึกษาพิเศษ และเป็นข้อมูลเชิงนโยบายที่สามารถนำไปใช้กำหนดทิศทางการพัฒนาของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษาในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดบุรีรัมย์ ปีการศึกษา 2568 จำนวน 150 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ บุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดบุรีรัมย์ ปีการศึกษา 2568 จำนวน 108 คน กำหนดขนาดโดยใช้ตารางเจซี่และมอร์แกน และได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling)
3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาการบริหารจัดการส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรคือ บุคลากรที่มีประสบการณ์ จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย

1. แบบสอบถาม มี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) คือ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์

ตอนที่ 2 แบบสอบถาม การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร ตามความคิดเห็นของครูในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับมาก

3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับน้อย

1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็น แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) จำนวน 5 ประเด็น ซึ่งผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้า โดยมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็น และให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาได้อย่างอิสระ ผู้วิจัยสามารถซักถามเพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและชัดเจน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขออนุญาตจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่ง ระดับการศึกษาและขนาดของสถานศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ทั้งโดยภาพรวมรายด้านและรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรตามความคิดเห็นของครูในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา ทำงาน โดยใช้ค่า t – test (Independent samples) ส่วนด้านประสบการณ์ วิเคราะห์โดยใช้ F – test

4. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดบุรีรัมย์ โดยการสังเคราะห์เนื้อหา (content Analysis) จากการสัมภาษณ์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143)

3.1 t- test แบบ Independent samples

3.2 ค่าเอฟ (F-test) แบบการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - Way Analysis of Variance: ANOVA) เพื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยตั้ง 3 กลุ่มขึ้นไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ศึกษาการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นครูผู้สอน จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 97.2 เป็นบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.8 ซึ่งมีระดับการศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 25 ระดับปริญญาตรี จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 67.6 สูงกว่าระดับปริญญาตรี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 7.4 และมีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 84.3 ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 16.7

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์โดยภาพรวมและรายด้าน การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิต รองลงมาคือ ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อ

ต่อสุขภาพจิตและด้านการสร้างเครือข่ายตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพจิต

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร ชื่อเรื่องการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมและรายข้อ การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร

ด้านที่ 1 การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพจิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ศูนย์ฯ ให้ความสำคัญกับการสร้างความสมดุลระหว่างงานและชีวิตส่วนตัวรองลงมา คือ บรรยากาศในที่ทำงานส่งเสริมความรู้สึกผ่อนคลายและลดความเครียด ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ มีพื้นที่พักผ่อนสำหรับครูและบุคลากรเมื่อรู้สึกเหนื่อยล้า

ด้านที่ 2 การส่งเสริมสุขภาพจิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ศูนย์ฯ ส่งเสริมให้ครูดูแลสุขภาพกายควบคู่กับสุขภาพจิต รองลงมา คือ ศูนย์ฯ สนับสนุนการทำกิจกรรมนันทนาการเพื่อผ่อนคลายความเครียด ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ มีการรณรงค์ให้บุคลากรใส่ใจสุขภาพจิตของตนเอง

ด้านที่ 3 การป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพจิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ การแก้ปัญหาสุขภาพจิตของครูอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง รองลงมา คือ ศูนย์ฯ มีแนวทางที่ชัดเจนในการจัดการปัญหาความเครียดจากงาน ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ครูได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงานเมื่อมีปัญหาด้านจิตใจ

ด้านที่ 4 ทักษะทางการศึกษาและการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ครูได้รับโอกาสเข้าร่วมโครงการส่งเสริมสุขภาพจิตกับหน่วยงานภายนอก รองลงมา คือ มีการจัดเวทีประชุมหรือสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านสุขภาพจิต ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ มีเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาที่ให้คำปรึกษาแก่ครู

ด้านที่ 5 การประเมินและปรับปรุง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ศูนย์ฯ มีการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพจิตอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน รองลงมา คือ ศูนย์ฯ เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรม

สุขภาพจิต ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ มีการสะท้อนผลการประเมินต่อบุคลากรเพื่อพัฒนาการทำงาน

2. เปรียบเทียบการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรตามความคิดเห็น

2.1 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร
การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร ตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมและรายด้านเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1) ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพจิต ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีความคิดเห็นต่อการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตในด้านนี้ไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มมีมุมมองต่อการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพจิตในสถานศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน

2) ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิต ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มรับรู้และให้ความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมหรือแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพจิตในระดับที่ใกล้เคียงกัน

3) ด้านการป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพจิต ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มมีการรับรู้เกี่ยวกับแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตของบุคลากรในสถานศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน

4) ด้านการสร้างเครือข่าย ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มมีมุมมองต่อความสำคัญของการสร้างความร่วมมือหรือเครือข่ายในการส่งเสริมสุขภาพจิตที่สอดคล้องกัน

5) ด้านการประเมินและปรับปรุง ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มมีการรับรู้เกี่ยวกับการติดตามประเมินผล และการปรับปรุงการดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพจิตในสถานศึกษาในแนวทางที่คล้ายคลึงกัน

2.2 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร
การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร ตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามตำแหน่ง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1) ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพจิต ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีความคิดเห็นต่อการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตในด้านนี้ไม่แตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มมีมุมมองต่อการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพจิตในสถานศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน

2) ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิต ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพจิตไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มให้ความสำคัญต่อกิจกรรมหรือแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพจิตในระดับที่ใกล้เคียงกัน

3) ด้านการป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพจิต ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มมีการรับรู้เกี่ยวกับแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตของบุคลากรในสถานศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน

4) ด้านการสร้างเครือข่าย ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมสุขภาพจิตไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มมีมุมมองต่อการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในแนวทางที่สอดคล้องกัน

5) ด้านการประเมินและปรับปรุง ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการติดตาม ประเมินผล และการปรับปรุงการดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพจิตไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มมีการรับรู้ต่อกระบวนการประเมินและพัฒนาการดำเนินงานในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน

2.3 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ผลการเปรียบเทียบการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร ตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการประเมินและปรับปรุงมีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่ ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพจิต ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิต ด้านการป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพจิต และด้านการสร้างเครือข่าย ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.4 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร จำแนกตามประสบการณ์ โดยภาพรวมและรายด้าน ผลการเปรียบเทียบการบริหารส่งเสริม

สุขภาพจิตของครูและบุคลากร ตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างเครือข่าย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ได้แก่ ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพจิต ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิต ด้านการป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพจิต และด้านการประเมินและปรับปรุง ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดบุรีรัมย์

สรุปเป็นแนวทางเชิงนโยบายและเชิงบริหารเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรในสถานศึกษาได้อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการจัดทำนโยบายด้านการส่งเสริมสุขภาพจิตให้มีความชัดเจน เป็นรูปธรรม และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง พร้อมทั้งบูรณาการแนวคิดเรื่องสุขภาพจิตที่ดีเข้าไปในแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาอย่างเป็นองค์รวม เพื่อให้การดูแลสุขภาพของบุคลากรเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจหลักขององค์กร มิใช่เพียงกิจกรรมเสริมในเชิงนโยบายเท่านั้นในด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ควรให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อความผ่อนคลาย ความปลอดภัยทางจิตใจ และการลดความตึงเครียดจากการทำงาน พร้อมทั้งพัฒนาระบบสนับสนุนทางจิตใจภายในองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในรูปแบบของการให้คำปรึกษา การดูแลช่วยเหลือ และการสร้างเครือข่ายการพึ่งพาซึ่งกันและกันในหน่วยงาน ควบคู่กับการส่งเสริมกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์อันดี กิจกรรมเสริมสร้างความสุข และความผูกพันในองค์กรอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างทุนทางสังคม (social capital) และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของบุคลากรต่อองค์กรนอกจากนี้ ควรพัฒนาทักษะการจัดการความเครียด การควบคุมอารมณ์ และการดูแลตนเองของครูและบุคลากรอย่างเป็นระบบ โดยเชื่อมโยงการดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิตเข้าด้วยกันอย่างสมดุล ผ่านกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม พร้อมจัดให้มีระบบการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพจิตที่เข้าถึงง่าย เป็นมิตร และมีความเป็นมืออาชีพ รวมถึงการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานด้านสุขภาพจิตในชุมชน เพื่อเสริมพลังการดูแลในระดับองค์กรและระดับสังคมในเชิงระบบการบริหาร ควรสร้างกลไกเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตในบุคลากรอย่างเป็นระบบ เปิดพื้นที่ให้ครูและบุคลากรได้มีโอกาสแสดงออก แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พร้อมทั้งปรับปรุงระบบการบริหารงานเพื่อลดภาระงานที่เกินความจำเป็น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความเครียดสะสมในระยะยาว ควบคู่กับการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการดูแล

สุขภาพจิตอย่างสม่ำเสมอ และการพัฒนาผู้นำสถานศึกษาให้มีทักษะการบริหารที่คำนึงถึงสุขภาวะของบุคลากรเป็นศูนย์กลางการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความเข้าใจ การเอื้ออาทร และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ควรได้รับการปลูกฝังอย่างเป็นระบบ ผ่านการพัฒนากลไกการประเมินความพึงพอใจและสุขภาวะของบุคลากร และการนำผลการประเมินมาปรับปรุงนโยบายและแนวทางการบริหารอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งสนับสนุนกิจกรรมสันตนาการ การพักผ่อน และการฟื้นฟูสภาพจิตใจ ตลอดจนการจัดระบบรางวัลและแรงจูงใจ เพื่อเสริมสร้างกำลังใจและพลังบวกในการทำงานอย่างยั่งยืนควรส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังบวก ความเข้มแข็งทางจิตใจ และความยืดหยุ่นทางอารมณ์ (resilience) พัฒนาแนวทางการสื่อสารภายในองค์กรให้เปิดกว้าง สร้างสรรค์ และปลอดภัยทางจิตใจ พร้อมทั้งจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีในองค์กรอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสุขภาพจิตในสถานศึกษา เพื่อสร้างองค์ความรู้และรูปแบบการดำเนินงานที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กรในมิติการจัดการเชิงระบบ ควรพัฒนาแนวทางการจัดการความขัดแย้งในที่ทำงานอย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการกำหนดนโยบายด้านสุขภาพจิต จัดทำฐานข้อมูลด้านสุขภาพจิตของบุคลากรเพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนาอย่างเป็นระบบ และสร้างต้นแบบแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ด้านการดูแลสุขภาพจิต เพื่อนำไปขยายผลในระดับองค์กรและเครือข่ายสถานศึกษาท้ายที่สุด ควรพัฒนาแนวทางการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านสุขภาพจิตอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน ในการสร้างระบบนิเวศทางสุขภาพจิต (mental health ecosystem) ที่เข้มแข็ง เกื้อหนุน และยั่งยืน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูและบุคลากร ตลอดจนการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพในระยะยาว

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ ศึกษาการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ

ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิต รองลงมาคือ ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพจิต และด้านการสร้างเครือข่าย ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพจิต ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหน่วยงานมีการดำเนินกิจกรรมเชิงรุกในการส่งเสริมสุขภาพจิตอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดกิจกรรมนันทนาการ การส่งเสริมการดูแลสุขภาพกายควบคู่กับสุขภาพจิตและการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อความผ่อนคลาย ส่งผลให้บุคลากรรับรู้ถึงความใส่ใจขององค์กรในมิติการดูแลสุขภาพเชิงบวกมากกว่าการแก้ไขปัญหาเชิงลักษณะเดียวกัน ด้านการป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพจิตอาจมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เนื่องจากการดูแลสุขภาพสุขภาพจิตในเชิงระบบยังต้องอาศัยบุคลากรผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เช่น นักจิตวิทยา หรือผู้ให้คำปรึกษามืออาชีพ ซึ่งอาจยังมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร ระบบการคัดกรอง และช่องทางการให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการ ส่งผลให้ครูและบุคลากรรับรู้ว่าการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร

ดังนั้น ผลการวิจัยจึงสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตในสถานศึกษามีความเข้มแข็งในมิติการส่งเสริมเชิงบวก แต่ยังคงได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมในด้านการป้องกันการเฝ้าระวัง และการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การดูแลสุขภาพของครูและบุคลากรเกิดความสมดุลและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร

2.1 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพจิต ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิต ด้านการป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพจิตครูผู้สอน ด้านการสร้างเครือข่าย ด้านการประเมินและปรับปรุง โดยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหารและนโยบายด้านสุขภาพจิตเดียวกัน ได้รับการสื่อสารแนวทางการดำเนินงานอย่างทั่วถึง และมีประสบการณ์ร่วมในสภาพแวดล้อมการทำงานเดียวกัน ส่งผลให้การรับรู้ต่อการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตมีความใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งหน้าที่ใด

อีกประการหนึ่ง อาจเป็นผลจากลักษณะของการทำงานในศูนย์การศึกษาพิเศษ ซึ่งต้องอาศัยการทำงานเป็นทีมสหวิชาชีพ การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างครูและบุคลากรสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดความเข้าใจร่วมต่อแนวทางการดูแลสุขภาพและการสนับสนุนทางจิตใจในองค์กรผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพร จันทรแก้ว (2561) ที่ศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษาต่อการบริหารจัดการสุขภาพจิตในสถานศึกษา และพบว่า

บุคลากรในตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน

2.2 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ด้านการประเมินและปรับปรุงมีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่ ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพจิต ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิต ด้านการป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพจิต และด้านการสร้างเครือข่าย ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบุคลากรที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านการวิเคราะห์เชิงระบบมากกว่า จึงมีความคาดหวังต่อกระบวนการประเมินผล การสะท้อนผลการดำเนินงาน และการปรับปรุงพัฒนางานอย่างต่อเนื่องสูงกว่าบุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า ส่งผลให้การรับรู้ต่อประสิทธิภาพของระบบการประเมินและการปรับปรุงงานมีความแตกต่างกันในขณะเดียวกัน ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิต ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพจิต และด้านการสร้างเครือข่าย อาจไม่มีความแตกต่างกัน เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่บุคลากรทุกระดับสามารถเข้าถึงและมีประสบการณ์ร่วมกันอย่างเท่าเทียม ทำให้การรับรู้ต่อการดำเนินงานในด้านดังกล่าวมีแนวโน้มสอดคล้องกัน

2.3 จำแนกตามประสบการณ์ โดยภาพรวมและรายด้าน ผลการเปรียบเทียบการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร ตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูและบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษได้รับนโยบาย แนวทางการบริหาร และรูปแบบการดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพจิตในทิศทางเดียวกันอย่างทั่วถึง ทำให้ไม่ว่าบุคลากรจะมีประสบการณ์ทำงานมากหรือน้อย ก็มีโอกาเข้าถึงกิจกรรม การสนับสนุน และระบบการดูแลสุขภาวะในระดับที่ใกล้เคียงกัน

นอกจากนี้ ลักษณะงานในศูนย์การศึกษาพิเศษที่เน้นการทำงานเป็นทีม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และการสนับสนุนซึ่งกันและกันในองค์กร อาจช่วยลดช่องว่างด้านประสบการณ์ ส่งผลให้การรับรู้ต่อการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตมีความสอดคล้องกันในภาพรวม

3. แนวทางการในการส่งเสริมการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดบุรีรัมย์ ในด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ควรให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อความผ่อนคลาย ความปลอดภัยทาง

จิตใจ และการลดความตึงเครียดจากการทำงาน พร้อมทั้งพัฒนาระบบสนับสนุนทางจิตใจ ภายในองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในรูปแบบของการให้คำปรึกษา การดูแลช่วยเหลือ และการสร้างเครือข่ายการพึ่งพาซึ่งกันและกันในหน่วยงาน ควบคู่กับการส่งเสริมกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์อันดี กิจกรรมเสริมสร้างความสุข และความผูกพันในองค์กรอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างทุนทางสังคม (social capital) และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของบุคลากรต่อองค์กร ทั้งนี้เนื่องจาก สภาพแวดล้อมในการทำงานที่เอื้อต่อสุขภาวะทางจิตใจมีบทบาทสำคัญต่อการลดความเครียด เพิ่มแรงจูงใจในการทำงาน และส่งเสริมความพึงพอใจในอาชีพ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและคุณภาพชีวิตในการทำงานของครู และบุคลากรทางการศึกษา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาของ ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็น ครูผู้สอน มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และมีประสบการณ์ทำงานต่ำกว่า 10 ปี 2.การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร จำแนกตามตำแหน่งและประสบการณ์ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนระดับการศึกษาพบความแตกต่างในด้านการประเมินและปรับปรุงที่ระดับ .05 3. แนวทางการส่งเสริมสุขภาพจิตควรมุ่งสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อสุขภาวะทางจิตใจ พร้อมระบบสนับสนุนและกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ในองค์กร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและประสิทธิภาพการทำงาน of บุคลากร **ข้อเสนอแนะ** 1. ผู้บริหารควร พัฒนาพื้นที่พักผ่อนที่เหมาะสมและเอื้อต่อการฟื้นฟูสภาพจิตใจ เช่น มุมผ่อนคลาย ห้องพักครู ที่เป็นมิตร และพื้นที่สีเขียว เพื่อช่วยลดความตึงเครียดและเพิ่มคุณภาพชีวิตในการทำงาน 2. ควรส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้ออาทร สนับสนุนระบบเพื่อนช่วยเพื่อน (peer support) และสร้างเครือข่ายความช่วยเหลือภายในองค์กร เพื่อให้บุคลากรรู้สึกปลอดภัยและได้รับการดูแลเมื่อเผชิญปัญหาทางจิตใจ 3. ควรออกแบบกิจกรรมสร้างเครือข่ายให้เหมาะสมกับบุคลากรที่มีประสบการณ์แตกต่างกัน เช่น ส่งเสริมครูรุ่นใหม่ให้มีโอกาสเรียนรู้จากครูอาวุโส จัดระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) สนับสนุนกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างรุ่น

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2566). รายงานสถานการณ์สุขภาพจิตครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2566. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). นโยบายและจุดเน้นการดำเนินงานด้านการศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กิตติคุณ สายเสมา และวิมลรัตน์ ศรีสุพรรณ. (2564). การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของบุคลากรทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิราภรณ์ พงษ์ศิริ. (2566). การพัฒนาสุขภาพจิตครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยใช้แนวคิดการบำบัดเชิงบวก. วารสารจิตวิทยาและการพัฒนา, 8(2), 45-58.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ศิริพร จันทร์แสง. (2566). คุณลักษณะเชิงบวกของครูกับการส่งเสริมสุขภาพจิตในสถานศึกษา. วารสารการศึกษาพิเศษ, 13(1), 25-40.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- UNESCO. (2021). Supporting teachers' mental health and well-being: Global education monitoring report 2021/2. Paris: UNESCO
- World Health Organization. (2020). Promoting mental health in schools: An evidence-based framework. Geneva: WHO Press.
- World Health Organization. (2022). Mental health and psychosocial well-being in schools: Global status report 2022. Geneva: World Health Organization.
- World Health Organization. (2022). Promoting mental health: Concepts, emerging evidence, and practice (Updated ed.). Geneva: World Health Organization.